

detalii ce încarcă începutul expunerii Ieromonahului aruncă oarecare suspiciuni asupra autenticității tradiției cuprinsă în această primă parte a *Vieții*. Că însă acolo el ar fi ajuns chiar egumenul unei mănăstiri este foarte îndoielnic: situația de egumen al unei mănăstiri athonite era, pe atunci, destul de importantă ca să fi fost măcar menționată într-unul dintre izvoarele autentice ajunse pînă la noi¹. Cît privește notița de pe un *Pateric* «cu tendințe isihaste», scris la 1346 de un oarecare Visarion, în mănăstirea arhistratigului Mihail, pe cînd egumen al acesteia era un Nicodim²—notița care, după părerea lui Ștefulescu³, ar confirma cele povestite de Ștefan Ieromonah—ea nu poate fi pusă (cum s-a mai arătat, de altfel) în legătură cu întemeietorul Tismanei.

Într-adevăr: știind că Nicodim, cel de care ne ocupăm aici, moare la 26 decembrie 1406⁴, apare ca foarte îndoielnic ca el să fi putut fi, cu 60 de ani mai devreme, egumenul unei mănăstiri athonite⁵. Mai trebuie avut în vedere însă și faptul că, la această vreme, vreo mănăstire de la Athos cu hramul arhistratigului Mihail nu se cunoaște, dar că una cu acest nume e cunoscută în Macedonia bulgărească⁶. Către această din urmă regiune trimite, mai degrabă, și faptul că în notița este pomenit țarul Ioan Alexandru «al bulgarilor și grecilor» tocmai într-o vreme în care influența sîrbească asupra Athosului era atît de mare, încît acolo se redactau în limba slavonă de nuanță sîrbească nu numai actele mănăstirilor sîrbești, ci și cele privind interesele comune tuturor mănăstirilor, inclusiv cele grecești.

În rezumat: tot ce știm despre originea, copilăria și tinerețea lui Nicodim se reduce doar la faptul că el era, măcar pe jumătate, dacă nu chiar pe de-a întregul, grec. Este cu puțință — deși nu avem nici o dovadă — ca el să fi trecut, în tinerețe, printr-o mănăstire athonită⁷, dar, cum se va vedea îndată, nu pare de loc probabil ca de acolo să fie venit el în părțile noastre.

Venirea lui Nicodim în Țara Românească. Numai cu trecerea lui Nicodim la nord de Dunăre știrile privitoare la el devin ceva mai sigure, deși nici pe departe atît de bogate pe cît am dori-o. Chiar în ce privește data și împrejurările venirii sale la noi sîntem reduși la simple ipoteze.

Precum preabine se știe, cea mai veche amintire despre prezența lui Nicodim în Țara Românească se face în cuprinsul hrisovului prin care Vladislav voievod (16 noiembrie 1365 — cca. 1377) înzestrează mănăstirea Vodița, zidită și zugrăvită — ni se spune în chiar acest document — din inițiativa celui dintîi, cu munca sa și a «fraților», săi, dar cu cheltuiala și darurile voievodului⁸. Hrisovul nu este datat, dar unele precizări cronologice asupra lui se pot face dacă ținem seama de așezarea atît a mănăstirii nou întemeiate, cît și a posesiunilor ce i se dăruiau cu acest prilej. Fiind situată la vest de Severin — în regiunea cuprinsă între această cetate și granița dintre Țara Românească și stăpînirile regelui Ungariei —, Vodița nu a putut fi construită decît într-o vreme în care Severinul nu era stăpînit de unguri, ci de români și în care domnul român se bucura de o asemenea situație politică încît să poată garanta buna funcționare a noii instituții religioase — al cărei ctitor era și el — chiar în această regiune, marginașă, aflată dincolo de cetatea ce asigura paza graniței⁹.

¹ Vezi continuarea acestui studiu.

² Писанъ сѣа книга рѣтомъ(х) и патернѣкъ въ лаврѣхъ кѣзѣпѣтнѣго архистратѣга Мнѣхѣла настоѣшѣтоу архимандритѣсѣ кнѣзѣ Никодимѣсѣ при Х(рис)толюбнѣомъ и блѣгороднѣомъ ц(а)ри Ивѣннѣкѣ Ялѣѣандрѣкѣ вѣдѣдрѣ-жѣцѣомъ Бѣлѣгарѣомъ ц(а)рѣстро и Грѣчѣкѣомъ въ лѣтѣ зѣвнѣа, индѣкѣ(тнѣон) дѣ. (S-a scris această carte ce se chiamă Pateric, în lavra arhistratigului Mihail cel fără trup, fiind arhimandrit chiar Nicodim, în vremea de Hristos iubitorului și binecinstitorului țar Ioan Alexandru stăpînitorul bulgarilor și grecilor, în anul 6854 < = 1346 — 1347, indiction 14).

³ Ștefulescu, *Tismana*, p. 40, nota 1.

⁴ Vezi continuarea acestui studiu.

⁵ Vezi în acens sens și E. Turdeanu, *La littérature bulgare*, p. 44, și nota 3.

⁶ *Ibidem*, nota 3: «... Ce vocable est attesté à Lesnovo en Macedoine, et c'est là certainement que le manuscrit a été copié». Nu putem însă împărtăși certitudinea autorului în privința copierii manuscrisului în chiar această mănăstire.

⁷ Turdeanu, *op. cit.*, socotește că Nicodim «a fait son initiation dans la laure serbe de Chilandar»; ipoteza e gratuită și avem, dimpotrivă, motive să credem că dacă va fi trecut pe la Athos, nu la Hilandar și-a făcut Nicodim noviciatul (vezi continuarea acestui studiu).

⁸ P. P. Panaitescu, *Documente*, nr. 4, p. 35—38 (text slav și trad. românească, cu indicarea edițiilor mai vechi), sub data «c. 1369—1376»; DIR, B. Veac XIII—XV, nr. 20, p. 27—28 (trad. românească), sub data «(1374)».

⁹ Criteriul pe temeiul căruia i s-a atribuit hrisovului de către editorii săi în DIR data «(1374)» («pe baza prezenței lui Nicodim în Țara Românească sub Vladislav vodă (1369—1374) și pe baza titlului domnesc; după 1369, Vladislav se intitulă «ban de Severin și domn» [sic!] subl. ns.) din mila lui Dumnezeu și a regelui Ungariei», situație care durează pînă în 1373, cînd pierde Severinul și devine independent de regele Ludovic») ni se pare inacceptabil. Lăsînd la o parte faptul că data venirii lui Nicodim în Țara Românească nu este atît de bine precizată încît să poată constitui ea însăși un criteriu de datare, este de observat că absența din titlul domnesc a Severinului nu poate aduce nici un fel de lumină asupra chestiunii: explicația corectă a acestei absențe a fost dată încă acum peste jumătate de veac de către D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrîn și posesiunile lui* (în GL, XXXV (1910), p. 1 010—1 035; XXXVI (1902), p. 27—53 și 716—753; XXXVII (1903), p. 16—30 și 209—231), XXXVI (1902), p. 28; în hrисov s-a folosit titlul «seurt» (vezi, pentru diferența între formula «simplă» și cea «dezvoltată» a intitulăției, D. a. m. a. n. P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română din secolele XIV și XV*, București, 1938, p. 69—70, și același, *Diplomatica slavo-română în DIR «Introducere», II*, p. 78).